

סוג הבחינה: א. בגרות לבתי ספר על-יסודיים
ב. בגרות לנבחנים אקסטרנליים
מועד הבחינה: חורף תשע"א, 2011
מספר השאלון: 210,011107

עברית: הבנה, הבעה ולשון

שאלון א'

יחידת לימוד אחת

הוראות לנבחן

א. משך הבחינה: שעתיים וחצי.

ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה שלושה פרקים.

פרק א	–	הבנה והבעה	–	50 נקודות
פרק ב	–	אוצר המילים והמשמעים; שם המספר	}	26 נקודות
פרק ג	–	תחביר ומערכת הצורות		
	–	סה"כ	–	100 נקודות
	–	24 נקודות	–	24 נקודות

ג. חומר עזר מותר בשימוש: אין.

ד. הוראה מיוחדת: הקפד על כתב ברור, על כתיב נכון, על כללי הדקדוק ועל פיסוק הגיוני.

כתוב במחברת הבחינה בלבד, בעמודים נפרדים, כל מה שברצונך לכתוב כטיוטת (ראשי פרקים, חישובים וכדומה).
רשום "טיוטה" בראש כל עמוד טיוטה. רישום טיוטות כלשהן על דפים שמהוץ למחברת הבחינה עלול לגרום לפסילת הבחינה!

ההנחיות בשאלון זה מנוסחות בלשון זכר ומכוונות לנבחנות ולנבחנים כאחד.

ב ה צ ל ח ה !

/המשך מעבר לדף/

קרא את המאמר שלפניך ואת הקטעים הנלווים אליו, וענה על השאלות בפרקים שאחריהם.

בן-גוריון ותפקיד הלשון העברית

(מעובד על פי אפרתי נתן [תשי"ע]. העברית בראי המדינה – מעמדה הציבורי של העברית מאז ייסוד המדינה. ירושלים: האקדמיה ללשון העברית)

אחד הנושאים המלווים את היישוב היהודי בארץ-ישראל ואת קורות מדינת ישראל מייסודה ועד עצם היום הזה הוא הלשון העברית, שתחיתתה מסמלת יותר מכול את שיבת העם לארצו.

דוד בן-גוריון
שם (1886-1973).
משפחתו הקודם היה גרין.
במאי 1948 הוביל להכרזה על הקמת מדינת ישראל. היה ראש הממשלה ושר הביטחון (בשנים 1948-1953, 1955-1963).

אליעזר בן-יהודה
שם (1858-1922).
משפחתו הקודם היה פרלמן. מחיה השפה העברית בארץ-ישראל, עיתונאי וסופר.

“אנו מעלים לארץ עם יחיד במינו מפורר בכל קצווי תבל, המדבר בלשונות רבות [...] ומוטל עלינו לצקת אותו בדפוס של אומה מחודשת [...] עלינו לעקור המחיצות הגאוגרפיות, התרבותיות, התברתיות והלשוניות המפרידות בין החלקים השונים ולהנחיל להם לשון אחת, תרבות אחת, אזרחות אחת, נאמנות אחת.”
(מדברי בן-גוריון במבוא לשנתון הממשלה, תשי"ב)

דוד בן-גוריון, ראש ממשלת ישראל הראשון, שנחשב לאדריכלה של מדינת ישראל, נודע בזיקתו העמוקה ללשון העברית ובקנאותו למעמדה ולשימוש בה. בן-גוריון, בדומה לאליעזר בן-יהודה, כרך את השיבה לארץ האבות עם השיבה ללשון האבות, וראה בהן מרכיבים חשובים של הזהות הלאומית. שניהם עלו ארצה בצעירותם, והחליפו את שמם הלועזי לשם עברי. שניהם הבינו שאימוץ הלשון העברית והפיכתה ללשון דיבור עיקרית של היישוב היהודי בארץ הם המפתח להקמת חברה מלוכדת המושתתת כולה על עולים מארצות שונות הדוברים לשונות שונות. על אף האמצעים הצנועים שעמדו לרשותו בתקופה שלפני קום המדינה, הצליח בן-יהודה להניח את היסודות להחייאת העברית: ייסוד עיתון עברי, חינוך עברי, ייסוד ועד הלשון העברית וכתובת מילון היסטורי ללשון העברית.

25 בן-גוריון רתם מאוחר יותר את האמצעים הממלכתיים של המדינה, שזה עתה נולדה, להנחלת הלשון העברית ולהשלטתה בקרב כמיליון עולים, שהגיעו מקצות תבל ועלו במספרם בהרבה על מספר תושבי הארץ.

ירושלים, כ"ד באלול תשי"י

6.9.50

לחברי הוועדה לקביעת שמות בנגב –

חברים יקרים,

בשם ממשלת ישראל אני שמח להביע לכם הוקרה והכרה על המפעל התרבותי וההיסטורי אשר עשיתם – קביעת שמות עבריים לכל שטחי הנגב: הריו, גבעותיו, עמקיו, גיאיותיו, נחליו, מעבריו, מעייניו, שלוחותיו, בארותיו ומכתשיו. [...]

ודאי מִצָּאוּ מערערים על פרט זה או אחר של עבודתכם – ערך מפעלכם ויקרו לא יָרַע.

נתתי הוראה לצבא שכל המפקדים ילמדו השמות החדשים וישתמשו רק בהם בציבור ובכתב.

אני מקווה שתמשיכו פעולתכם עד שתגאלו כל שטחה של ארץ-ישראל משלטון הלעז.

בהוקרה ובברכה

ד. בן-גוריון

(העתק מכתב של בן-גוריון לחברי הוועדה לקביעת שמות בנגב)

אך היה גם פן נוסף לתפיסתו של בן-גוריון את תפקיד הלשון העברית. הוא ראה בלימוד הלשון העברית בקרב יהודי התפוצות ערך רב-חשיבות לשמירת הקשר שלהם עם מדינת ישראל. בדברים שנשא לקראת הקונגרס הציוני הכ"ג קרא לקונגרס להטיל על כל ציוני את החובה ללמוד עברית, שאם לא כן הוא "יתכחש לעצמו". אף בכינוס החמישי של מפעלי הנוער היהודי מחוץ לארץ קרא בן-גוריון לנוער התפוצות ללמוד עברית: "הטרגיות הזו שאין לנו שפה משותפת טרגדיה גדולה היא. אלה מכם בשוכם לבתיכם יספרו להוריהם ולחבריהם שיש להסיר את החרפה הזו מאתנו. ידע כל אחד לשון הארץ בה הוא יושב, אך ידע כל אחד מכם גם לשון עמו, הלשון העברית".

הזיקה בין מדינת ישראל לעם היהודי בתפוצות הייתה אבן פינה במשנתו האידיאולוגית של בן-גוריון, והוא דבק בה כל העת. הוא ייחס חשיבות לשני חוקים, שחוקה הכנסת בשנתיים הראשונות לקום המדינה: חוק השבות וחוק חינוך ממלכתי. לדעתו, אלה יקבעו יותר מכל חוקה את ייעודה של המדינה ואת דמותה. משמעותו של חוק השבות הייתה שמדינת ישראל היא מדינת העם היהודי כולו, וגורל המדינה כרוך בגורל יהדות התפוצות. חוק חינוך ממלכתי נועד לבסס את החינוך במדינה על ערכי תרבות ישראל ועל הישגי המדע. בן-גוריון הדגיש את הקשר הבלתי-ינתק בין מדינת ישראל לעם היהודי, וציין שהזיקה ביניהם היא דרך הלשון העברית והחינוך העברי.

/המשך בעמוד 4/

(שים לב: המשך המאמר בעמוד הבא.)

בלשון העברית ראה בן-גוריון קניין משותף ודבק מלכד של כל חלקי העם היהודי בעולם, והוא קרא שוב ושוב ליהודי העולם ללמוד עברית. הוא הפליג בחשיבותה של הלשון העברית, וציטט מדברי חז"ל שבני ישראל נגאלו ממצרים "משום שלא שינו את לשונם והיו מדברים בלשון הקודש". בן-גוריון גרס שבלי ידיעת הלשון העברית אין היהודי יכול להבין את מה שהוא מתפלל. לדבריו, תכלית החינוך העברי היא לא רק לימוד הלשון העברית, אלא גם השימוש בה, כמו קריאה בספרות העברית העתיקה והחדשה וניהול שיחה של יהודי מהתפוצות עם יהודי מישראל.

שלושה דברים חרותים באותיות של אש על דגל הלאומיות: ארץ, שפה לאומית והשכלה לאומית --- ואיש כי יכחש באחד מהם, כופר בעיקר הלאומיות הוא:
(מתוך: אליעזר בן-יהודה, החלום ושברו: מבחר כתבים בענייני לשון. ההדיר ראובן סיון, מוסד ביאליק, 1978)

בנושא המהותי של עלייה לארץ-ישראל וקיבוץ גלויות הייתה קרבה עמוקה מאוד בין בן-גוריון לבין בן-יהודה. שניהם ראו בלשון העברית תנאי עיקרי להגשמת הרעיון של תחיית האומה על אדמת האבות. אולם בעוד בן-יהודה פעל למען תחיית הדיבור העברי ביישוב היהודי בארץ-ישראל ושאף שארץ-ישראל תהיה המרכז לעם היהודי כולו, בן-גוריון לא השלה את עצמו. הוא הבין שלא כל היהודים יעלו ארצה, לכן ביקש להנחיל את הלשון העברית גם לכל תפוצות הגולה, משום שראה בה גורם עיקרי שיוכל לאחד את היהודים בתפוצות ובמדינת ישראל.

פרק א - הבנה והבעה (50 נקודות)

בפרק זה ענה על שש שאלות: על השאלות 1-4, על אחת מן השאלות 5-6 ועל שאלה 7.

1. "אך היה גם פן (=צד) נוסף לתפיסתו של בן-גוריון את תפקיד הלשון העברית". (שורה 28) העתק למחברתך את הטבלה שלפניך, והשלם בה את המידע על שני הפנים בתפיסת בן-גוריון את תפקיד הלשון העברית. ענה על פי שורות 1-43.

קהל היעד / הנמענים	תפקיד הלשון העברית
פן אחד	
פן נוסף	

(8 נקודות)

2. א. בשורות 19-24 וכן בשורות 37-38 במאמר יש שימוש בהכללה ופירוט. ציין מהי ההכללה ומהו הפירוט בכל אחת מן המקומות האלה. (4 נקודות)
- ב. העתק ממכתבו של בן-גוריון (עמוד 3) דוגמה נוספת להכללה ופירוט. ציין מהי ההכללה ומהו הפירוט בדוגמה שהעתקת.

(2 נקודות)

/המשך בעמוד 5/

3. לפי המאמר, דוד בן-גוריון ואליעזר בן-יהודה פעלו לחיזוק מעמדה של העברית. עיין במאמר ובקטעים הנלווים אליו, וציין שתי פעולות של כל אחד מהם המוכיחות זאת. (8 נקודות)
4. בן-גוריון קרא לנוער התפוצות: "ידע כל אחד מכם גם לשון עמו, הלשון העברית". (שורה 35) ציין על פי שורות 44-60 שתי מטרות שבן-גוריון ביקש להשיג באמצעות הנחלת הלשון העברית ליהודי התפוצות. (8 נקודות)

ענה על אחת מן השאלות 5 או 6.

5. במחקר שנערך בקרב מדגם מייצג של עולים מברית-המועצות לשעבר, אשר עלו לישראל בשנים 1990-2005, נמצא כי 76% מהעולים מציינים כי במקביל לשמירת השפה הרוסית יש לרכוש את השפה העברית.

(על פי לשם א' [2010]. 20 שנה לעלייה מברית-המועצות לשעבר. הד האולפן החדש, גיליון 96)

- א. מה מעמדה של העברית בקרב עולי ברית-המועצות לשעבר, על פי הממצא שבמחקר? (4 נקודות)
- ב. כיצד היה בן-גוריון עשוי להגיב על מעמדה של העברית בקרב עולי ברית-המועצות לשעבר? העתק מן המאמר או מן הקטעים הנלווים משפט אחד להוכחת דבריך. (4 נקודות)

א

6. פרופ' זוהר שביט הציעה לחוקק את "חוק השפה העברית" לפיו קבלת אזרחות ישראלית תותנה בשליטה בסיסית בעברית.

(על פי זוהר שביט [2002]. עקרונות לחוק העברית. אוחר ב-23 בנובמבר 2010 מהאתר הארץ Online שכתובתו <http://www.haaretz.co.il>)

- א. מה אפשר ללמוד מההצעה של פרופ' שביט על עמדתה כלפי מעמדה של העברית במדינת ישראל? (4 נקודות)
- ב. הבע את דעתך על עמדה זו. בסס את דבריך על המאמר. (4 נקודות)

ענה על שאלה 7.

7. מטלת סיכום: (12 נקודות)

כתוב סיכום (בהיקף של 10-12 שורות) של המאמר בלבד (בלי הקטעים הנלווים). בסיכומך השווה בין בן-גוריון לבין בן-יהודה מבחינת עמדותיהם כלפי תפקידה של הלשון העברית ומבחינת פועלם להפצתה.

המשך בעמוד 6/6

פרק ב – אוצר המילים והמשמעים; שם המספר (26 נקודות)

בפרק זה ענה על כל השאלות 8-13.

אוצר המילים והמשמעים (21 נקודות)

8. לפניך הערך **זהות** ממילון אבן-שושן (2003) וממילון רב-מילים*. קרא את הערכים משני המילונים, וענה על הסעיפים א-ג שאחריהם.

מילון אבן-שושן

זהות^ח ג [מן זהו] 1. שְׁיוֹן מְחֻלָּט וְנִמְרָר, הַיּוֹת זֶה עֲצָמוֹ, אִידֵנְטִיטֵי: "אֲצֵל הַיּוֹנִים שְׂרָדָה זֵהוּת הַחַיִּים וְהַפִּיזָה" (פרלמן, תר' רעיונות יט). זֵהוּת בְּהוֹרָאתָם שֶׁל הַשְּׁמוֹת "יָרַח" ו"לְכָנָה".
2. מִי שֶׁמְדַבֵּר בוֹ: זֵהוּת הַזֹּכָה עֲרִין אֵינָה יְדוּעָה. נִקְבְּעָה זֵהוּתוֹ שֶׁל הַפּוֹשֵׁעַ. 3. כָּלֵל הַתְּכוּנוֹת הַמְּיַחֲדוֹת לְאָדָם מְסִים אוֹ לְקְבִיצַת בְּנֵי אָדָם: זֵהוּת יְהוּדִית. 4. [באלגביה] בְּטוּי הַמְּבִיעַ שְׁיוֹן שֶׁאֲפֶשֶׁר לִיחַס בוֹ לְכֹל אוֹת כֹּל מְסַפֵּר שֶׁהוּא בְּלֹא שִׁישְׁתָּנָה הַשְּׁיוֹן: הַבְּטוּי $[a+b=b+a]$ הוּא זֵהוּת. – [זֵהוּת, זֵהוּת]

מילון רב-מילים

זהות זהות שם ג

5. התלכדותם של דברים נפרדים ושונים לכלל אחדות כך שנמנעת כל הבחנה ביניהם; היותם של שני דברים מובחנים דבר אחד במציאות.
• תפיסתו של אריסטו את האדם כ'חיה פוליטית' פירושה כי קיימת אצלו זהות בין האדם לאורח.
6. היות אחד, היות אותו הדבר עצמו (גם אם הוא עובר שינויים או נתפס באופנים שונים). רק על סמך הנחת זהות החומר ניתן להסביר את תופעת השינוי.
7. פסיכולוגיה א. האחדות הפנימית והרציפה של האישיות הנחווית כ'אני'; התפיסה הסובייקטיבית של האדם את עצמו כאינדיבידואל. יש מי שמחפש את זהותו בכל מיני חוגים ליוגה ולמדיטציה. ב. התפיסה הסובייקטיבית של אדם את עצמו כבעל תפקיד מוגדר. בעיות זהותה של האישה ומהותה של הנשיות עומדות במוקד השיח הנשי בימינו. 8. מתמטיקה משוואה המתקיימת לכל ערכי המשתנים שלה; שוויון, שכל מספר הבא במקום אחת האותיות שבו לא ישנה אותו. [זהות; ז.ה.י.]

1. כלל האפיונים וסימני ההיכר הייחודיים העושים אדם מסוים או דבר מסוים למי (או למה) שהוא ושבאמצעותם ניתן לזהותו מבלי להחליפו באחר. השדד כיסה את פניו במטפחת כדי להסתיר את זהותו.
• המשטרה לא הצליחה עדיין לקבוע את זהותם של הרוצחים. • מספר הפרוטונים שבגרעין האטום הוא הקובע את זהותו. 2. כלל התכונות והתכנים היוצרים אצל האדם תחושת השתייכות לקבוצה מסוימת; כלל האפיונים וסימני ההיכר המייחדים קבוצה כזו ושבאמצעותם ניתן לזהות אדם כשייך אליה. המסגרת של הקהילה עוזרת לחבריה לשמור על הזהות היהודית. • לשואה נודע תפקיד מרכזי בהותם המשותפת של הישראלים. • השתדלנו לא לדבר עברית כדי שלא תתגלה זהותנו. 3. קיומו של דמיון מושלם (מבחינת החומר, המהות, התכונות וכד') בין דברים נפרדים מאותו סוג. בין שני החומרים קיימת זהות מבחינה כימית. • רק לאחרונה נוצרה בניהם זהות אינטרסים, והם החלו לשתף פעולה.
4. קיומם של שוויון או שקילות בתוכן או במשמעות בין מילים, טענות וכד'. רוב המכריע של הכתובים במקרא יש זהות בין המושגים 'עברים' ו'בני ישראל'.

* מהערך זהות במילון רב-מילים הושמטו חלק מהדוגמאות.

- א. העתק מכל מילון את ההגדרה המתאימה ביותר למשמעות המילה "זהות" בצירוף "זהות לאומית" שבשורה 11 במאמר. (נקודה אחת)
- ב. השווה בין הערכים בשני המילונים (לא בטבלה) על פי התבחינים האלה:
- (1) פרטים דקדוקיים
  - (2) רובד לשוני
- (4 נקודות)
- ג. לפניך שלושה משפטים, ובכל אחד מהם מודגשת המילה "זהות". לאיזו הגדרה ממילון **אבן-שושן** מתאימה המילה "זהות" בכל משפט? העתק למחברתך את המשפטים, וליד כל משפט רשום את מספר ההגדרה המתאימה מהמילון.
- ידוע כי לעולם אין **זהות** בין טביעות אצבעות של שני אנשים שונים.
- לשפה יש תפקיד מרכזי בגיבוש **הזהות** המייחדת כל עם.
- תעודת **הזהות** היא מסמך מטעם משרד הפנים, הכולל את הפרטים המזהים של האדם הנושא אותה.
- (6 נקודות)
9. לפניך משפט מן המאמר ובו מודגשים מילה וצירוף מילים.
- הזיקה** בין מדינת ישראל לעם היהודי בתפוצות הייתה **אבן פינה** במשנתו האידאולוגית של בן גוריון, והוא דבק בה כל העת. (שורות 36-37)
- א. מבין המילים שלפניך, מהי המילה שהמשמעות שלה היא הקרובה ביותר למשמעות המילה **זיקה** במשפט הנתון? העתק למחברתך את התשובה הנכונה.
- (1) קשירות
  - (2) תקשורת
  - (3) כושר
  - (4) קשר
- (נקודה אחת)
- ב. מהי משמעות הצירוף **אבן פינה** בהקשר של המשפט הנתון? העתק למחברתך את התשובה הנכונה מבין ארבע האפשרויות שלפניך.
- (1) רעיון משני
  - (2) יסוד ועיקר
  - (3) נדבך נוסף
  - (4) מפעל חיים
- (נקודה אחת)

10. לפניך שלושה משפטים, ובכל אחד מהם מודגשת מילה.
- "אימוץ הלשון העברית והפיכתה ללשון דיבור עיקרית... הם המפתח..." (שורות 14-16)
  - "בן-גוריון רתם מאוחר יותר את האמצעים הממלכתיים של המדינה..." (שורה 25)
  - "בלשון העברית ראה בן-גוריון קניין משותף ודבק מלכד..." (שורה 44)
- א. ציין את האמצעי הלשוני-הרטורי המשותף למילים המודגשות במשפטים אלה.
(2 נקודות)
- ב. הסבר אמצעי לשוני זה על פי אחת המילים המודגשות. (2 נקודות)
11. לפניך משפט מדברי אליעזר בן-יהודה (הקטע הנלווה בעמוד 4):
- "ואיש כי יכחש באחד מהם, כופר בעיקר הלאומיות הוא!"**
- מבין המשפטים שלפניך, העתק את המשפט שהמשמעות שלו היא הקרובה ביותר למשמעות של משפט זה. (2 נקודות)
- א. מי ששולל את אחד הדברים אינו מאמין במושג לאומיות.
  - ב. די שנכיר באחד הדברים כדי להבין מהי לאומיות.
  - ג. מי שכופר ברעיון הלאומיות, מאמין באחד הדברים.
  - ד. די שנדחה את רעיון הלאומיות, כדי שנאמין באחד הדברים.
12. לפניך משפט מן המאמר.
- "אלה יקבעו יותר מכל חוקה את ייעודה של המדינה ואת דמותה". (שורה 39)
- מבין המשפטים שלפניך, באיזה משפט מתאים להשתמש במילה ייעוד?
- העתק למחברתך את המשפט. (2 נקודות)
- א. הלשון העברית היא _____ משותף, המחבר בין כל חלקי העם היהודי בארץ ובתפוצות.
  - ב. בן-יהודה פעל באדיקות רבה ל _____ הדיבור העברי בישוב היהודי.
  - ג. ה _____ של הלומדים עברית באולפן הוא לשלוט היטב בשפה העברית.
  - ד. הינוך לאור ערכי תרבות ישראל ולאור הישגי המדע הוא ה _____ של החינוך העברי.

(5 נקודות)

שם המספר

13. א. במשפטים (1)-(3) שלפניך, העתק את הצורה הנכונה של שם המספר (כולל הניקוד).

(3 נקודות)

(1) שְׁבָעִים נְשָׂה / שְׁבָעִים נָשׂוּשׁ אחוז מהעולים מציינים כי במקביל

לשמירת השפה הרוסית יש לרכוש את השפה העברית.

(2) אליעזר בן־יהודה נולד בשנת אלף שְׁמוֹנָה / שְׁמוֹנָה מאות חמישים ושמונה.

(3) המכתב של בן־גוריון נכתב בִּשְׁשָׁה / שְׁשֵׁי בספטמבר 1950.

ב. במשפטים (1)-(2) שלפניך יש שני מספרים מודגשים. כתוב אותם במילים (אין צורך

לנקד). (2 נקודות)

(1) למאמר מצורפים 5 קטעים נלווים.

(2) בעמוד 11 יש שאלה על דיבור עקיף.

/המשך בעמוד 10/

פרק ג – תחביר ומערכת הצורות (24 נקודות)

בפרק זה שמונה שאלות: ארבע מתחום התחביר (14-17) וארבע מתחום מערכת הצורות (18-21).
ענה על ארבע שאלות בלבד. תוכל לבחור אותן מתחום התחביר או מתחום מערכת הצורות
או משני התחומים, כרצונך (לכל שאלה – 6 נקודות).

תחביר

14. לפניך שלושה משפטים III-I, ובכל אחד מהם השם בן-גוריון מודגש בקו.
- I. דוד בן-גוריון, שנחשב לאדריכלה של מדינת ישראל, נודע בזיקתו העמוקה ללשון העברית.
- II. בלשון העברית ראה בן-גוריון זבק מלכד.
- III. מן המידע על בן-גוריון אנו למדים על פועלו למען השפה העברית.
- א. העתק למחברתך את שלושת המשפטים, וליד כל משפט ציין את סוגו התחבירי: פשוט, איחוי (מחובר), מורכב.
- אם המשפט הוא משפט איחוי (מחובר) – תחם בו את האיברים.
  - אם המשפט הוא משפט מורכב – תחם בו את הפסוקית / הפסוקיות.
- ב. באיזה משפט הצירוף המודגש בקו נוצא דופן מבחינת תפקידו התחבירי?
ציין את תפקידו התחבירי במשפט זה.
- ג. ציין את התפקיד התחבירי המשותף לשני הצירופים המודגשים בקו בשני המשפטים האחרים.

15. לפניך שני משפטים מורכבים II-I.

- I. על אף האמצעים הצנועים שעמדו לרשותו הניח בן-יהודה את היסודות לתחיית הלשון העברית.
- II. בן-גוריון ייחס חשיבות לשני חוקים, שחוקקה הכנסת בשנתיים הראשונות לקום המדינה.
- א. העתק למחברתך את שני המשפטים. בכל משפט תחם את הפסוקית, וציין אם היא משלימה פועל או משלימה שם.
- ב. העתק ממשפט I שני משלימי פועל.
- ג. ציין את התפקיד התחבירי של המילה ואת התפקיד התחבירי של הצירוף, המודגשים בקו במשפט II.

/המשך בעמוד 11/

16. לפניך משפט על פי מכתבו של בן גוריון.

ודאי ימצאו מערערים על אחד הפרטים, אך ערך מפעלכם לא ייגרע.

א. העתק למחברתך את המשפט, וציין את סוגו התחבירי: פשוט, איחוי (מחובר), מורכב.

• אם המשפט הוא משפט איחוי (מחובר) – תחס בו את האיברים.

• אם המשפט הוא משפט מורכב – תחס בו את הפסוקית / הפסוקיות.

ב. מהו התפקיד התחבירי של כל אחת מן המילים המודגשות בקו במשפט?

ג. מהו הקשר הלוגי במשפט זה? העתק למחברתך את התשובה הנכונה.

– סיבה ותוצאה

– הוספה

– ויתור והסתייגות

– הכללה ופירוט

17. לפניך קטע מן המכתב שכתב בן-גוריון (עמוד 3).

"להברי תועדה לקביעת שמות בנגב -

בשם ממשלת ישראל אני שמח להביע לכם הוקרה והכרה על המפעל התרבותי ההיסטורי אשר

עשיתם [...] אני מקווה שתמשיכו פעולתכם עד שתגאלו כל שטהה של ארץ-ישראל משלטון הלעז".

א. בן-גוריון נהג להשמיט את המילה "את" בדיבורו ובכתיבתו, בניגוד למקובל.

הבא מן הקטע שתי דוגמאות להשמטת המילה "את" לפני משלים פועל.

ב. כתוב את הקטע בדיבור עקיף.

מערכת הצורות

18. א. לפניך שני משפטים, ובכל משפט מודגש פועל.
- העם היהודי היה **מְפֹזָר** בכל קצווי תבל.
  - בן גוריון אמר: "**מִטָּל** עלינו לצקת אותו בדפוס של אומה מחודשת".
- ציין את ה**שורש** ואת ה**בנין** של כל אחד מן הפעלים המודגשים.
- ב. ציין את ה**שורש** ואת ה**בנין** של שם הפועל **לְצַקַּת**.
- ג. כתוב שם פעולה מאותו שורש ומאותו בנין של שם הפועל **לְצַקַּת**.
- ד. לפניך משפט.
- בן-גוריון ה**דְּגִישׁ** את הקשר בין יהודי הארץ ליהודי התפוצות.
- כתוב את הפועל ה**דְּגִישׁ** בבנין בעל משמעות סבילה.
19. א. "נתתי הוראה לצבא שכל המפקדים ילמדו השמות החדשים ו**יִשְׁתַּמְּשׁוּ** רק בהם בציבור ובכתב". (מכתבו של בן-גוריון, עמוד 3)
- ציין את ה**שורש** ואת ה**בנין** של הפועל **יִשְׁתַּמְּשׁוּ**.
- ב. "בן-גוריון הדגיש את הקשר ה**בִּלְ-יִנְתַּק** בין מדינת ישראל לעם היהודי". (שורות 42-43)
- מהי צורת ה**עֵבֵר** של הפועל **יִנְתַּק**? העתק למחברתך את הספרה המציינת את התשובה הנכונה.
- (1) **נִתַּק** (2) **נִתְּק** (3) ה**תִּנְתַּק** (4) **נִתַּק**
- ג. לפניך שני משפטים, ובכל משפט זוג פעלים.
- בכל משפט העתק למחברתך את צורת ההגייה הנכונה של הפועל (כולל הניקוד).
- (1) בן-גוריון סבר שלמוד העברית הוא בעל ערך **מְלַכֵּד** / **מְלַכֵּד**.
- (2) בן-גוריון ה**כְּרִיז** / ה**כְּרִיז** על הקמת מדינת ישראל.

20. א. לפניך ארבעה משפטים, ובהם מודגשות שש צורות בינוני.

- (1) ראה בהן מְרַכְּבִים חֲשׂוּבִים. (שורות 10-11)
  - (2) חברה מלוכדת הַמְשִׁתֶּתת כולה על עולים מארצות שונות הַדּוֹבְרִים לשונות שונות. (שורות 16-18)
  - (3) יָדַע כל אחד [את] לשון הארץ בה הוא יוֹשֵׁב. (שורות 34-35)
  - (4) בלשון העברית ראה בְּגִיּוֹרִין קניין מְשִׁתֶּף. (שורה 44)
- ציין מהו חלק הדיבר שכל אחת מצורות הבינוני משמשת בו: שם עצם, שם תואר או פועל בהווה.

ב. לפניך שני משפטים על פי המאמר, ובהם מודגשות ארבע מילים שיש להן צורן סופי מאותו סוג.

בְּגִיּוֹרִין נחשב לַאֲדְרִיכָלָה של מדינת ישראל. הוא נודע בְּזִיקְתוֹ העמוקה ללשון העברית ובקִנְאוֹתוֹ לַמְעֻמָּדָה.

- (1) קבע אם הצורן הסופי במילים אלה הוא צורן נטייה או צורן גזירה.
- (2) בחר באחת מן המילים וציין את משמעות הצורן הסופי בה.

21. א. לפניך רשימה של שבעה שמות פעולה.

הַשֵּׁג, חֲנוּד, קִבְּלָה, הַשְּׁלָטָה, שְׁמִירָה, הַחֲלָפָה, קְרִיאָה

(1) מייין את שמות הפעולה לקבוצות לפי הבניינים.

(2) מהו השורש של המילה הַשֵּׁג?

ב. לפניך ארבעה צירופים, ובהם מודגשות מילים.

גורם לַקְרִי, חֲנוּד מְמַלְכֶתִי, עֵרֶךְ תְּרַבּוּתִי, יָדַע לְשׁוֹנִי

• ציין מהי דרך התצורה המשותפת לכל המילים המודגשות.

• מה משותף לכל המילים המודגשות מבחינת המשמעות?

(2) לפניך שלוש מילים: אִידֵאוֹלוֹגִי, גְּאוֹגְרָפִי, הִיסְטוֹרִי

במה דומות המילים האלה למילים שבסעיף ב (1) מבחינת דרך התצורה,

ובמה הן שונות מהן?

בהצלחה!

זכות היוצרים שמורה למדינת ישראל
אין להעתיק או לפרסם אלא ברשות משרד החינוך